

Streszczenie

Monarchia absolutna jako dominująca forma ustrojowa w Europie w epoce nowożytnej stała się przedmiotem analiz najwybitniejszych myślicieli politycznych tego okresu. Wśród filozofów znaleźć można zarówno apologetów, jak i zajadłych krytyków rządów absolutystycznych, przedstawiających swoje racje w licznych traktatach, z których wiele uzyskało status kanoniczny i wywarło niebagatelny wpływ na dalszy rozwój teorii państwowości, jak i na samo realne funkcjonowanie wspólnot politycznych. Celem rozprawy jest próba ukazania relacji pomiędzy myślą wybranych przedstawicieli nowożytnej filozofii społecznej a głębokimi przeobrażeniami, które charakteryzowały ówczesne organizmy państwowe na Starym Kontynencie. Absolutyzm stanowił dla tychże idei znaczący punkt odniesienia jako rzeczywistość polityczna, z którą twórcy stykali się na co dzień, i która z samej swej natury stać się musiała przedmiotem refleksji dla ówczesnych teoretyków państwowości. Rzeczona problematyka analizowana jest w oparciu o doktryny przedstawicieli brytyjskiej i francuskiej filozofii w wiekach od XVI do XVIII. Wybór ten podyktowany był przede wszystkim znaczącą pozycją myślicieli z tych dwóch krajów, zarówno w epoce nowożytnej, jak i współcześnie. Pomimo upływu lat idee uformowane przez brytyjskich i francuskich filozofów politycznych w dalszym ciągu wywierają niewątpliwy wpływ na kształt obecnych doktryn społecznych. Ponadto teorie wykreowane przez tychże autorów stały się z czasem jednym z fundamentów funkcjonowania dominującego obecnie w Europie ustroju, jakim jest liberalna demokracja. Doktryny głoszące równość obywateli wobec prawa, konieczność istnienia systemu niezależnych i zbilansowanych gałęzi aparatu władzy (na czele z sądownictwem) czy w końcu idea praw człowieka, przysługujących wszystkim jednostkom z racji samego urodzenia się istotą ludzką są obecnie uznawane za oczywiste i nienaruszalne podstawy racjonalnego i legalnego systemu prawnopolitycznego.

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów, których zadaniem jest chronologiczne zaprezentowanie myśli politycznej wyselekcjonowanych reprezentantów brytyjskiej i francuskiej filozofii w okresie od przełomu XVI i XVII wieku aż po schyłek XVIII stulecia. W pierwszym rozdziale zaprezentowana jest

doktryna Jeana Bodina, jednego z pierwszych teoretyków absolutyzmu. Jego koncepcje w dużym stopniu przyczyniły się zarówno do ukształtowania ideologicznych podstaw jedynowładztwa we Francji w XVII w. jak i stanowiły ważny punkt odniesienia dla późniejszych zwolenników tej formy rządów na gruncie filozoficznej refleksji. Przedstawiony został również cykl politycznych przemian, które doprowadziły do uformowania się klasycznej formy absolutnej monarchii w tym kraju oraz fundamentów jej funkcjonowania wyrażonych w pismach jej twórców, takich jak kardynał Richelieu. W kolejnym rozdziale podjęta jest refleksja nad myślą polityczną brytyjskich XVII filozofów w kontekście gwałtownych zmian, które ostatecznie doprowadziły do odrzucenia absolutyzmu i wykształcenia się reżimu parlamentarnego. Pierwszym przeanalizowanym systemem jest doktryna Thomasa Hobbesa, którego *Lewiatan* stał się jednym z najbardziej znaczących dzieł z zakresu filozofii społecznej i którego oryginalna teoria dotycząca pochodzenia państwa oraz jego natury była następnie inspiracją jak i obiektem krytyki dla szeregu twórców. Przedstawiona została również myśl Roberta Filmera jako czołowego apologety jedynowładztwa na gruncie brytyjskim. Rozdział wieńczy analiza poglądów Johna Locke'a i jego zjadła krytyka monarchii absolutnej oraz program pozytywny mieszanego, umiarkowanego rządu chroniącego przyrodzone swobody obywateli. Rozdział trzeci poświęcony jest myśli wybranych przedstawicieli francuskiego Oświecenia. Ujęto w nim doktrynę Woltera jako zwolennika zreformowanego, „oświeconego” absolutyzmu. Kolejnym filozofem, nad myślą którego podjęto refleksję jest Monteskiusz oraz jego teoria podziału władzy państwowej oraz utrzymania równowagi pomiędzy poszczególnymi gałęziami aparatu politycznego jako gwarancji wolności obywatelskich. Podjęto również analizę ewolucji poglądów Denisa Diderota; wychodził od początkowo ze stanowiska zbliżonego do Woltera, lecz jego doktryna ulegała stopniowej radykalizacji, by w późnym etapie życia stać się apologetyką republikanizmu. Rozważania kończy zaprezentowanie filozofii Jeana Jacquesa Rousseau, którego odważny polityczny projekt stał się m.in. inspiracją dla ideologów francuskiej rewolucji z 1789 roku. W ostatnim rozdziale dokonano analizy teorii Davida Hume'a jako przedstawiciela tzw. szkockiego Oświecenia, w której dokonał on krytyki zarówno absolutyzmu jak i radykalizmu ludowego, stając w obronie ustroju ukształtowanego w Wielkiej Brytanii po „Chwalebnej Rewolucji”. Podobne, wrogie skrajnościom stanowisko wyrażał Edmund Burke. Będąc negatywnie nastawiony zarówno do kontynentalnego

jedynowładztwa jak i gwałtownych przewrotów ludowych, czerpał on jednak w przeciwieństwie do wspomnianego wyżej Hume'a inspirację przede wszystkim z tradycyjnej myśli chrześcijańskiej, pozostając krytycznie nastawiony do dziedzictwa Oświecenia i stwarzając ideowe fundamenty doktryny politycznej konserwatyzmu.